

Krystyna Gomółka, Izabela Borucińska

**Partycypacja obywatelska młodzieży w opinii gmin polskich na przykładzie projektu
South Baltic Youth Core Group Network**

Wprowadzenie

Partycypacja obywatelska młodzieży w aktach prawnych

Partycypacja obywatelska to wypowiedanie się i aktywny udział w wydarzeniach które dotyczą obywateli określonego terytorium, w tym młodzieży. Partycypacja obywatelska jest rodzajem komunikacji z władzą, która może poznać poglądy społeczeństwa na wiele kwestii, obywatele uzyskują wpływ i kontrolę nad decyzjami władz publicznych. O partycypacji obywatelskiej powiedziano w preambule Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. „ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej jako prawa podstawowe dla państwa oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, dialogu społecznym oraz na zasadzie pomocniczości umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot”¹. O partycypacji mówią również inne artykuły: 61 - zapewnia prawo do uzyskania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne a 74 - prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska. Artykuł 20 mówi o potrzebie współpracy partnerów społecznych, w kontekście ustroju gospodarczego, a art. 63 daje obywatelom prawo do składania petycji, wniosków i skarg do organów władzy publicznej, organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami. Możliwość realnego tworzenia prawa uzyskują obywatele w artykule 118 przez możliwość przedstawienia propozycji ustawy podpisanej przez 100 tys. osób . Na podstawie artykułu 125 Sejm za zgodą Senatu lub na wniosek 500 000 obywateli może zarządzić przeprowadzenie ogólnonarodowego referendum. Na podstawie art. 170 istnieje możliwość przeprowadzenia referendum lokalnego w którym członkowie wspólnoty samorządowej decydować mogą o sprawach ich dotyczących lub odwołaniu organu samorządu².

Problematykę partycypacji obywatelskiej porusza również Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Mówi ona o współpracy organów władzy rządowej i samorządowej z organizacjami pozarządowymi i instytucjami pożytku publicznego. Do form tej współpracy zaliczyć można konsultację projektów aktów prawnych: związanych z działalnością statutową organizacji, dotyczących sfery działalności

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r., Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483.

² *Ibidem*.

publicznej z radami działalności pożytku publicznego oraz tworzenie wspólnych zespołów doradczych składających się z przedstawicieli organów władzy i organizacji pozarządowych. Organy administracji publicznej mogą stworzyć pięcioletnie plany współpracy z organizacjami pozarządowymi. Obowiązek konsultacji pojawia się gdy została powołana przez organy władzy jednostka, zajmująca się współpracą i wspieraniem organizacji pozarządowych i instytucji pożytku publicznego³. O partycypacji mówi również jest § 36 Uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Pracy Rady Ministrów. Na podstawie tego przepisu, wnioskodawca projektu legislacyjnego przedstawia projekt do konsultacji publicznych w tym do organizacji społecznych, innych podmiotów albo instytucji w celu poznania ich stanowiska⁴.

Na poziomie samorządu lokalnego partycypacja odbywać się może w formie konsultacji co zostało zapisane w trzech ustawach: o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r., samorządzie powiatowym z 5 czerwca 1998 r., i samorządzie wojewódzkim z 5 czerwca 1998 r. Zawarte w nich zapisy mówią iż na wszystkich poziomach mogą się odbywać konsultacje społeczne w sprawach określonych przez ustawy lub ważnych dla gminy, powiatu, województwa. Zasady ich przeprowadzenia określa osobna uchwała rady właściwej jednostki samorządu terytorialnego.

Na terenie powiatu i gminy konsultacje można przeprowadzać w sprawach: tworzenia, łączenia, podziału, znoszenia gmin, ustalania ich granic, nadania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenia jego granic, zmiany nazw gmin oraz siedzib ich władz, utworzenia jednostki pomocniczej lub na podstawie Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym gdy sporządzane jest studium rozwoju przestrzennego⁵. Na szczeblu wojewódzkim konsultacje dotyczą tworzonej przez regionalny samorząd terytorialny strategii rozwoju województwa⁶.

Zagwarantowana ustawowo partycypacja ma na celu zapobieganie ewentualnym konfliktom na linii władza – społeczeństwo a skuteczność jej oddziaływania zależy od określenia celu i sposobu komunikowania się obywateli z władzą. Powodem podejmowania działań partycypacyjnych jest sprzyjanie lokalnej demokracji w postaci realizacji oddolnych inicjatyw obywatelskich, które przyczyniają się do integracji środowiska lokalnego.

³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873

⁴ Uchwała Nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. Regulamin pracy Rady Ministrów, M.P. 2013 poz. 979 .

⁵ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz.U. 1998 nr 91 poz. 578.

⁶ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Dz.U. 1998 nr 91 poz. 576.

Do technik wykorzystywanych w procesie partycypacji należą: konsultacje społeczne referenda, obywatelska inicjatywa uchwałodawcza, pośrednie ciała przedstawicielskie, wniosek o udostępnienie informacji publicznej wysłuchanie publiczne, kontakty z radnym, burmistrzem, udział w sesji, spotkania z mieszkańcami, panele obywatelskie, okrągłe stoły petycje, demonstracje, protesty, informowanie na stronach internetowych urzędu, wyłożenie dokumentu w biurze urzędu, narzędzia internetowe: krótkie wiadomości tekstowe: Gadu Gadu, Skype; transmisja internetowa np. z posiedzenia rady miejskiej oraz badania ilościowe i jakościowe⁷.

W procesach partycypacji aktywny udział bierze młodzież. Pod pojęciem „młodzież” rozumiemy kategorię społeczną ludzi pojmowaną przez kryterium wieku. Według Stefana Baleya to osoby między 13 a 20 rokiem życia. Mieczysław Kreutz pisze, iż młodość dotyczy okresu między 11 i 21 rokiem życia, a według Marii Żebrowskiej to czas między 12 i 18 rokiem życia⁸. Mieczysław Markiewicz określa pojęciem młodzież osoby pomiędzy 15 a 29 rokiem życia⁹. Inaczej kryterium wiekowe młodzieży zostało przedstawione przez program Komisji Europejskiej „Młodzież w działaniu 2007-2013 „skierowany do osób w wieku od 13 do 30 roku życia¹⁰. Jest to kryterium zalecane przez Unię Europejską, choć nie zawsze konsekwentnie było stosowane¹¹.

Przedstawione definicje wskazują, iż badaczom młodzieży trudno jest przyjąć jedną definicję. Dlatego pod pojęciem młodzież należy rozumieć „okres życia człowieka który charakteryzuje się brakiem ukształtowanej świadomości kulturowej a osoby będące w tym przedziale wiekowym ulegają wpływom różnych postaw i orientacji, charakteryzuje je dążenie do zmian rzeczywistości, krytycyzm wobec ludzi dorosłych, odmiennosc zainteresowań i dążeń, często ujawnia się skrajność w poszukiwaniu modelu życia indywidualnego oraz nowe sposoby kreacji siebie”¹².

Postawy prawne dotyczące tematu młodzieży zawarte są w wielu dokumentach: konstytucji, ustawach i rozporządzeniach ministrów. W artykule 31 i 32 Konstytucji RP z

⁷ E. Sokalska, *Znaczenie konsultacji społecznych w demokracji partycypacyjnej*, Opolskie Studia Administracyjno-Prawne 2016, vol. XIV, s. 163-176.

⁸ M. Pater, W. Pater, *Polityka młodzieżowa Unii Europejskiej*. Warszawa 2008, s.16.

⁹ M. Markiewicz, *Współczesna młodzież jako przedmiot badań naukowych*. Poznań 1964, s. 34.

¹⁰ Youth in Action 2007-2013, <http://www.sep.gov.mk/en/content/?id=201#.XOUwNsgzaUk>

¹¹ A. Gąsior-Niemiec, *Problematyka młodzieży w perspektywie europejskiej i krajowej* [w:] *Polityka młodzieżowa wymiar krajowy i europejski* pod red. A. Gąsior-Niemiec, A. Kołomycew, B. Kotarba Rzeszów 2014, s. 9.

¹² A. Chodubski, *Młodzież jako przedmiot i podmiot życia publicznego* [w:] *Polityka Młodzieżowa Unii Europejskiej*, pod red. M. Boryń, B. Duraj, S. Mrozowska. Toruń 2014, s. 9–21; W. Pawliczuk, *The definitions of the term “youth”. A review of conceptions*, „Postępy Nauk Medycznych” 2000, nr 6, s. 311-315. Po wielu konsultacjach przeprowadzonych w projekcie z partnerami zagranicznymi z Danii, Szwecji i Litwy badaniami objęto osoby w wieku 13-24 roku życia.

dnia 2 kwietnia 1997 r. zapewniono poszanowanie wolności obywateli i zagwarantowano równość wszystkich wobec prawa i równe traktowanie przez władze publiczne. Artykuł 47 i 48 przyznały każdemu obywatelowi prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, a artykuł 53 gwarantuje rodzicom prawo do wychowania dziecka zgodnie ze swoimi przekonaniem. W artykule 54 każdy obywatel ma prawo wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Zgodnie z artykułem 62 każdy obywatel ma prawo do udziału w referendum oraz do składania petycji wniosków i skarg zapewnione w artykule 63. Obywatelom zapewnia się wolność wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy. Stałe zatrudnianie dzieci do lat 16 jest zakazane (art.65). Władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży. Nauka w Polsce do 18 roku jest obowiązkowa (art. 70). O wyborze szkoły decydują rodzice a władze państwowe tworzą system pomocy dla uczniów i studentów. Państwo pomaga rodzinom w trudnej sytuacji materialnej, zapewnia również ochronę praw dziecka przed przemocą, wyzyskiem, okrucieństwem i demoralizacją (art71)¹³.

O prawach młodzieży mówi również ustawa o działach administracji z 4 września 1997 r. Określa ona, iż oświata i wychowanie obejmują: kształcenie, nauczanie, wychowanie, kulturę fizyczną dzieci i młodzieży, organizacje dziecięce, młodzieżowe i system ich dofinansowania, udzielanie pomocy materialnej dzieciom i młodzieży oraz ich międzynarodową współpracę (art20). Państwo wspiera osoby w trudnej sytuacji materialnej, przeciwdziała patologiom, tworzy rządowe programy pomocy społecznej dla osób w trudnej sytuacji materialnej(art. 31)¹⁴.

Problemy młodzieży szczegółowo analizuje Ustawa o systemie oświaty z 1991 r. Artykuł 1 mówi, iż system oświaty zapewnia: prawo obywateli do kształcenia, deklaruje pomoc szkoły w pełnieniu wychowawczej roli rodziny, umożliwia zakładanie przez różne podmioty szkół i placówek edukacyjnych, dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, pobieranie nauki przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi, zapewnia powszechny dostęp do szkół średnich, a po ich ukończeniu podjęcie studiów wyższych, podejmuje wysiłki na rzecz zmniejszenia różnic pomiędzy poszczególnymi regionami państwa oraz ośrodkami wiejskimi i miejskimi, stwarza prozdrowotne warunki pracy nauczyciela i uczniów w szkole. Uczniom przysługuje pomoc finansowa ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie

---

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r., Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483.

¹⁴ Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, Dz. U. 1997 Nr 141 poz. 943.

państwa lub gminy(art. 21).W artykule 13.1 zapisano, iż szkoła i placówka publiczna umożliwiają uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka, własnej historii i kultury. Do praw ucznia należą: możliwość zgłoszenia zastrzeżenia do dyrektora szkoły, iż ocena została ustalona niezgodnie z przepisami, prawo wglądu do sprawdzonej i ocenionej pracy egzaminacyjnej ucznia (art.44).Uczniowi przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków z budżetu państwa. Pomoc materialna jest udzielana uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wspiera również zdolnych uczniów. Przysługuje ona: uczniom szkół publicznych i niepublicznych, słuchaczom kolegiów, wychowankom zakładów publicznych i niepublicznych do czasu ukończenia nauki. Pomoc ma charakter socjalny albo motywacyjny. Świadczeniami o charakterze socjalnym są: stypendia i zasiłki szkolne. Świadczeniami o charakterze motywacyjnym są stypendia: za wyniki w nauce, osiągnięcia sportowe, lub nagrody. Artykuł 55 ustawy zapewnia działanie samorządom uczniowskim. O zasadach ich wyboru decyduje regulamin uchwalony przez uczniów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym. Samorząd uczniowski może przedstawiać radzie szkoły i dyrektorowi opinie w sprawach szkoły, placówki: zapoznawać się z programami nauczania, mieć prawo do organizacji życia szkolnego, redagowania gazetki szkolnej, organizowania życia oświatowego i sportowego ¹⁵.

W ustawie prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 12 września 1990 r. określono prawa młodzieży podejmującej studia wyższe. Zgodnie z jej zapisami student może studiować na dowolnej liczbie kierunków w różnych uczelniach jeżeli wypełnia wszystkie obowiązki związane z tokiem studiów na kierunku podstawowym. Student ma prawo do indywidualnego planu i programu studiów(art.149). Może ubiegać się o pomoc materialną w formie stypendium: socjalnego, specjalnego dla osób niepełnosprawnych, za wyniki w nauce lub sporcie, zapomogi. Student może ubiegać się o zakwaterowanie w domu studenckim uczelni i wyżywienie w stołówce studenckiej uczelni (art. 151,152c). Samorząd studencki wybierany przez studentów decyduje o rozdziale środków przeznaczonych na cele studenckie ponadto prowadzi działalność w zakresie spraw socjalno-bytowych i kulturalnych studentów, opiniuje projekty aktów normatywnych dotyczących studentów(art.156)¹⁶.

O prawach młodzieży mówi również ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 2004 r. Szczególną rolę przyznano akademickiemu biuru karier aktywizującemu studentów i absolwentów, dostarczającemu informacji o rynku pracy i możliwościach podnoszenia kwalifikacji zawodowych (art. 2). Zadania aktywizacji młodych

¹⁵ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. z 1991 r. nr 95, poz. 425.

¹⁶ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 1990, nr 65 poz. 385.

realizowane są również przez: publiczne służby zatrudnienia, Ochotnicze Hufce Pracy (dalej OHP), agencje zatrudnienia, instytucje: szkoleniowe, dialogu społecznego, partnerstwa lokalnego. Szczególną rolę odgrywają OHP (art. 6). Prowadzą one pośrednictwo pracy oraz organizują zatrudnienie dla: młodzieży, która nie ukończyła szkoły podstawowej, nie kontynuuje nauki po ukończeniu tej szkoły, bezrobotnych do 25 roku życia i poradnictwo zawodowe dla młodzieży, organizują mobilne centra informacji zawodowej, inicjują międzynarodową współpracę i wymianę młodzieży, refundują koszty poniesione przez pracodawcę na wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne młodocianych pracowników, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę¹⁷. O zatrudnieniu młodzieży mówi również ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

Ustawa o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie reguluje zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe. Działalność taką mogą prowadzić również: 1) inne osoby prawne w tym kościoły jeżeli ich cele statutowe obejmują działania na rzecz pożytku publicznego; 2) stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; 3) spółdzielnie socjalne; 4) spółki akcyjne i spółki z.o.o oraz kluby sportowe na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Ustawa reguluje również warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy, którzy mogą podejmować prace na rzecz: organizacji pozarządowych oraz podmiotów w zakresie ich działalności statutowej, organów administracji publicznej, jednostek organizacyjnych podległych organom administracji publicznej lub nadzorowanych przez te organy.

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym ukazuje związek między terapią, pracą socjalną i aktywizacją zawodową. Ten akt prawny stwarza podstawy do działań przywracających społeczeństwu osoby dotknięte dysfunkcjami społecznymi z powodu: bezrobocia, bezdomności, uzależnień, choroby psychicznej lub czasowego odizolowania ich od społeczeństwa ze względu na odbywanie kary w więzieniu¹⁸.

Kwestie zatrudnienia młodocianych pracowników są regulowane przepisami Kodeksu Pracy z 26 czerwca 1974 r.¹⁹. Praktyki absolwenckie reguluje ustawa z 17 lipca 2009r. o praktykach absolwenckich. Rozwiązania te mają pomóc absolwentom w uzyskaniu doświadczenia i nabycia umiejętności niezbędnych do wykonywania pracy. O praktykę absolwencką może się starać osoba, która ukończyła przynajmniej gimnazjum i w dniu

¹⁷ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy Dz. U. 2004, nr 99, poz.1001.

¹⁸ Ustawa z dnia 13 czerwca o zatrudnieniu socjalnym, Dz. U.2003 nr. 122, poz. 1143.

¹⁹ Kodeks Pracy Dz. U 1974 nr 24 poz. 141.

rozpoczęcia praktyki nie przekroczyła 30 lat. Praktyka absolwencka może trwać maksymalnie 3 miesiące a jej tygodniowy wymiar pracy nie może przekraczać 40 godzin²⁰.

Młodzież jest również wymieniana w Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Treść ustawy określa działania w postępowaniu z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie lub stosującymi przemoc. Osobie dotkniętej przemocą udziela się bezpłatnej pomocy w formie: poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, interwencji kryzysowej ochrony przed krzywdzeniem, zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie mieszkania, przeprowadzenia badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy²¹.

Z przeglądu aktów prawnych zajmujących się sprawami młodzieży wynika, iż w Polsce jej problemy znajdują się w gestii wielu ministerstw. Problem partycypacji młodzieży został poruszony w/w ustawach. Młodzież może partycypować nie tylko głosując w wyborach parlamentarnych ale aktywnie uczestniczyć w pracach samorządów różnego typu szkół, organizacji pozarządowych a także młodzieżowych rady gmin. Działanie tych ostatnich przyczynia się do nabywania przez młodych członków społeczności lokalnej doświadczeń w procesie współdecydowania o swojej społeczności. Według danych przekazanych przez Civitas Polonus w 2015 r. w Polsce działało ponad 200 młodzieżowych rad gmin²². Rady te są instytucjami, zapewniającymi młodym udział w podejmowaniu decyzji głównie w sprawach związanych z młodzieżą na poziomie lokalnym. Zwiększają one zainteresowanie młodych działaniami władz, tworzą nowe umiejętności i nawiązują dialog młodzieży z władzą, a także umożliwiają zapoznanie się władz z potrzebami młodych, wreszcie zwiększają skuteczność działań na rzecz młodych ludzi, a tych zapoznają z zasadami działania samorządu lokalnego²³. Wszelkiego typu szkoły przygotowują młodych do aktywności obywatelskiej. Swoje zadanie realizują nie tylko przez dostarczanie wiedzy ale także struktury młodzieżowe tj. samorządy szkolne czy studenckie, które nie we wszystkich środowiskach na działają wzorcowo i w ten sam sposób²⁴. Młodzież jest również uczestnikiem wielu organizacji

²⁰ Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich, Dz.U. 2009 nr 127 poz. 1052.

²¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U 2005, nr 180, poz. 1493).

²² *Partycypacja obywatelska Młodzieży. Przykład Młodzieżowych Rad Gmin*, Fundacja Civis Polonus, Warszawa 2015, s. 4. Szerzej na ten temat: P. Maciaszek, *Partycypacja społeczna młodzieży na przykładzie młodzieżowych rad gmin – część II*, „Rocznik Samorządowy” 2016, t. 5, s.171- 187.

²³ Ibidem, s13.

²⁴ O. Napiontek, *Szkola – przestrzeń obywatelskiego uczestnictwa*, [w:] *Edukacja obywatelska w działaniu* pod red. A. Kordasiewicz, P. Sadura, Warszawa 2013, s.105-106.

pozarządowych i bierze aktywny udział w ich pracach. Uczestniczy również w konsultacjach w procesie tworzenia prawa, gdy organizacja zostanie do nich zaproszona²⁵.

Charakterystyka projektu SB YCGN

Projekt South Baltic Youth Core Group Network (SB YCGN) współfinansowany ze środków Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Południowy Bałtyk 2014-2020 na podstawie umowy STHB.05.01.00-28-0117/17. Projekt jest realizowany w okresie 31.01.2018 -31.12.2019. Jego celem jest określenie lokalnych potrzeb związanych z partycypacją obywatelską młodzieży. Badanie pozwoli porównać faktyczną partycypację młodzieży i opinie urzędników, działaczy organizacji pozarządowych i nauczycieli o partycypacji młodzieży w czterech państwach basenu Morza Bałtyckiego na Litwie, w Polsce, Danii i Szwecji. Partnerów w projekcie przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Partnerzy w Projekcie South Baltic Youth Core Group Network

Lp.	Nazwa partnera	Państwo
1.	Euroregion Bałtyk (Lead Partner)	Polska
2.	Fundacja Civis Polonus	Polska
3.	Publiczna Fundacja Społeczności Samogitia	Litwa
4.	Gmina Telsze	Litwa
5.	Gmina Koge*	Dania
6.	Wydział Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej	Polska
7.	Wydział Zarządzania Uniwersytet w Kłajpedzie	Litwa
8.	Gmina Vimerby/Gmina Hässleholm **	Szwecja

*Gmina Koge wycofała się z projektu z dniem 01.04.2019 r. z powodu redukcji wydatków budżetu gminy.

** Gmina Vimerby początkowo posiadała status partner projektu, w 2019 r. jej rolę przejęła Gmina Hässleholm, będąca wcześniej partnerem stowarzyszonym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Baltic Youth Core Group Network.

Oprócz partnerów, na których ciąży realizacja zadań w projekcie bierze udział grupa partnerów stowarzyszonych: Gmina Hässleholm/ Gmina Vimerby (Szwecja); Miasto i Gmina Dzierżoń, Miasto Elbląg, Miasto Gdynia, Miasto Iława i Nowe Miasto Lubawskie (Polska).

Projekt jest realizowany w pięciu pakietach (zagadnieniach) za realizację których są odpowiedzialni poszczególni partnerzy. Celem pakietu 1 za odpowiada Lead Partner jest zorganizowanie i wdrożenie projektu przy użyciu procedur zgodnie z zasadami Programu South Baltic. Projekt jest nadzorowany przez Komitet Sterujący a na poziomie operacyjnym jest zarządzany przez zespół projektowy. Do zadań Lead Partnera należy: reprezentowanie projektu, zarządzania nim, koordynacja procedur, inicjowanie i zarządzanie procesem wdrażania projektu, monitorowanie postępów, rozwiązywanie problemów na poziomie między partnerami., dbałość o raportowanie wyników w Internecie i interesariuszy,

²⁵ *Partycypacja organizacji pozarządowych w procesie stanowienia prawa w latach 2014-2017*, <http://www.partycypacjango.kolping.pl/czytelnia.html> (dostęp 24 kwietnia 2019).

zarządzanie funduszami. Poszczególni partnerzy projektu odpowiadają za realizację zadań zapisanych w planach pracy, organizowanie spotkań, podejmowanie własnych działań finansowych, raportowanie. W ramach działania 2 drugiego za które odpowiada CIVIS Polonus podejmowane są Celem WP 2 jest zaproszenie do dyskusji, przedstawiciel rad młodzieżowych lokalnych polityków, organizacja szkoleń i warsztatów prowadzenie biuletynu projektu, protokołów z spotkań lub dyskusji. Liderem tej części projektu jest Civitas Polonus.

Działanie 3 obejmuje badania jakościowe i ilościowe, które będą opierać się na wcześniej wdrożonych projektach programów South Baltic Badania zostały zaprojektowane przez uczestników projektu pracowników naukowych Uniwersytetu w Kłajpedzie i Wydziału Zarządzania Politechniki Gdańskiej. Badania w formie ankietowej zostały zamieszczone na platformie elektronicznej Politechniki Gdańskiej a zaś za ich przeprowadzenie odpowiadają pracownicy obu uczelni oraz Gmina Koge i Gmina Vimmerby. Partnerzy litewscy dodatkowo będą uczestniczyć wraz Civis Polonus w przygotowaniu i przeprowadzeniu wywiadów fokusowych. Efektem prowadzonych badań będzie monografia naukowa przygotowywana przez pracowników naukowych Uniwersytetu w Kłajpedzie oraz Politechniki Gdańskiej.

Celem rozpowszechnienia wyników w krajach partnerskich przewidziano dwie konferencje. Efektem projektu będą również artykuły naukowe w których badawcze zaprezentują swoje wyniki naukowym gremiom. Powstanie również portal internetowy "Uczestnictwo młodych obywateli" który będzie źródłem cennych teoretycznych i praktycznych informacji, studiów.

Powyższe działania będą szczególnie ważne dla wzmocnienia współpracy sieci młodzieżowej na obszarze Południowego Bałtyku i dzielenia się doświadczeniami. W tym celu w działaniu 4 zaplanowano: wizyty studyjne, seminaria, szkolenia, zwiększające współpracę transgraniczną. Podczas spotkań realizowany będzie cel działania 5 proces wzajemnego uczenia się i ustanowienie wspólnego zrozumienia całego procesu partycypacyjnego na poziomie międzynarodowym, wskazanie wzorców zapewniających zrównoważony udział młodzieży w regionie Południowego Bałtyku. Praktyczna kampania w państwach partnerskich powinna zwiększyć świadomość, kompetencje i umiejętności uczestników, przyczynić się do zwiększenia współpracy transgranicznej.

Badania ilościowe w projekcie zostały przeprowadzone w ramach działania trzeciego. Po ostatecznym opracowaniu elektronicznej ankiety wykonano badania pilotażowe które pozwoliły dopracowanie ankiety. Liczebność próby: 80 instytucji ze wszystkich państw partnerskich po 3 osoby, które współpracują z młodymi ludźmi w wieku 14-24 lata, z każdej wyznaczonej instytucji. Łączna liczba badanych osób we wszystkich gminach = 240. W

próbie starano się zachować proporcje według płci – 50% kobiet i 50% mężczyzn. W Polsce badania zaplanowano w 53 instytucjach na próbie 159 osób. Technika badawcza to: ankieta elektroniczna lub ankieta bezpośrednia (papierowa) dopuszczalna warunkowo - tylko w przypadkach braku możliwości przeprowadzenia badania przez Internet. Partner projektu odpowiedzialny za realizację badań w swojej gminie wprowadza odpowiedzi z kwestionariusza w wersji drukowanej do kwestionariusza internetowego i wysyła je do zespołu badawczego. **Dobór próby do badania obejmował następujące instytucje: Urzędy Miast, Rady Miejskie, Młodzieżowe Rady Gmin, szkoły gimnazjalne i średnie oraz inne instytucje edukacyjne tj. biblioteki, bursy czy Młodzieżowe Centrum Innowacji Twórczych i Designu, schroniska młodzieżowe, a także instytucje kultury tj. ośrodki kultury, domu kultury, muzea, oraz lokalne organizacje pozarządowe. W poszczególnych gminach wyznaczono do badania: Dzierżon – 6 instytucji (18 respondentów), Elbląg – 13 instytucji (39 respondentów), Gdynia – 20 instytucji (60 respondentów), Iława – 8 instytucji (24 respondentów), Nowe Miasto Lubawskie - 6 instytucji (18 respondentów).**

Wyniki przeprowadzonych badań

W odniesieniu do projektu SB YCGN²⁶ celem prezentowanych badań ilościowych była identyfikacja i ocena czterech głównych zagadnień na poziomie lokalnym i transgranicznym: potrzeb instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w zakresie zwiększania obywatelskiego uczestnictwa młodzieży na poziomie lokalnym i transgranicznym; obecnego i oczekiwanego w przyszłości poziomu zaangażowania młodzieży w rozwiązywanie problemów lokalnych i transgranicznych, w tym także w procesach decyzyjnych w tej dziedzinie oraz skutecznych form i metod włączania przez instytucje publiczne i organizacje pozarządowe młodych ludzi w aktywne życie publiczne oraz kluczowych barier w zwiększaniu partycypacji obywatelskiej młodzieży. Na tej podstawie zdefiniowano następujące problemy badawcze:

- jakie są założenia polityki młodzieżowej w krajach partnerskich w odniesieniu do partycypacji obywatelskiej (w tym dokumenty strategiczne/programowe, akty prawne, instytucje, formy partycypacji, edukacja obywatelska, monitoring i ewaluacja partycypacji obywatelskiej młodzieży)?
- jaki jest obecny i pożądaný poziom aktywności obywatelskiej młodych ludzi w gminach partnerskich z punktu widzenia instytucji publicznych i organizacji pozarządowych?
- jaki jest poziom i zakres zaangażowania młodzieży w procesy decyzyjne?
- jakie są bariery partycypacji obywatelskiej młodzieży/współpracy z młodzieżą?

---

²⁶ Celem projektu SB YCGN jest zintensyfikowania współpracy transgranicznej, której rezultatem będzie budowanie potencjału lokalnych podmiotów pracujących z młodzieżą oraz korzyści płynących z miękkiej współpracy transgranicznej na rzecz rozwiązywania wspólnych problemów młodzieży poprzez wzmocnienie transgranicznej współpracy młodych ludzi w krajach partnerskich oraz poprawę zdolności i kompetencji samorządów lokalnych i ich przedstawicieli do angażowania się w dialog obywatelski z młodzieżą.

- jakie są potrzeby i oczekiwania instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w zakresie intensyfikacji dialogu i współpracy z młodzieżą oraz partycypacji obywatelskiej młodych ludzi?

Zakładana część próby badawczej w 5 polskich gminach wynosiła 159 respondentów (66,25%) z łącznie 240 respondentów zaplanowanych do badania w 8 gminach, dobranych metodą ekspercką. Z uwagi na braki odpowiedzi w kwestionariuszach przekraczające błąd statystyczny rzędu 3% odrzucono 41 z nich. Do analizy przyjęto 118 kwestionariuszy tj. 74,21% ze 159. Mimo że w tej puli także zdarzały się braki odpowiedzi w niektórych pytaniach, to ich poziom mieścił się w zakresie błędu statystycznego. W analizie wyników posłużono się elementami statystyki opisowej tj. częstości rozkładu zmiennej oraz jednoczynnikową analizą wariancji.

Z uwagi na cel badania respondenci byli podzieleni na dwie grupy: osoby współpracujące z młodzieżą wieku 14-17 lat, którzy stanowili 59% przebadanych respondentów oraz osoby współpracujące z młodymi ludźmi w wieku 18-24 lata, którzy stanowili ponad 40% przebadanych respondentów. Oprócz Elbląga, w pozostałych gminach większość ankietowanych osób posiadała kontakty w młodymi ludźmi w wieku 14-17 lat. Pod względem płci, wśród osób objętych badaniem dominowały kobiety stanowiące 58,5% respondentów, co odpowiada strukturze ludności w tych miastach²⁷. Charakterystykę części próby w polskich gminach prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Struktura próby reprezentującej polskich partnerów w projekcie SB YCGN objętych badaniem ilościowym

Lp.	Nazwa Partnera	Częstość (%) odp. osób współp. z młodzieżą w wieku 14-17 lat	Częstość (%) odp. osób współp. z młodzieżą w wieku 18-24 lata	Częstość (%) Kobiet	Częstość (%) Mężczyzn	Σ (%)
1.	Dzierżgoń	6 (5,1)	4 (3,4)	6 (5,1)	4 (3,4)	10 (8,5)
2.	Elbląg	15 (12,7)	16 (13,5)	19 (16,1)	12 (10,1)	31 (26,3)
3.	Gdynia	25 (21,2)	20 (17)	25 (21,2)	20 (17)	45 (38,1)
4.	Iława	7 (5,9)	3 (2,5)	8 (6,7)	2 (1,7)	10 (8,5)
5.	Nowe Miasto Lubawskie	17 (14,4)	5 (4,2)	11 (9,3)	11 (9,3)	22 (18,6)
	Σ (%)	70 (59,3)	48 (40,7)	69 (58,5)	49 (41,5)	118 (100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Baltc Youth Core Group Network.

Polscy respondenci reprezentowali wyznaczone do badania instytucje i organizacje pozarządowe współpracujące z młodzieżą w różnych obszarach. Wśród 110 badanych, którzy udzielili odpowiedzi na temat reprezentowanej instytucji, większość tj. 47 osób (42,7%) to byli pracownicy instytucji edukacyjnych – głównie nauczyciele. Ponadto 12 respondentów

²⁷ Population. Size and Structure and Vital Statistics in Poland by Territorial Division in 2016 As of December 31, Statistical Information and Elaborations, Central Statistical Office, Warsaw 2017, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stan-w-dniu-31-12-2016-r-6.21.html>, (dostęp 20.05.2019).

(10,9%) to przedstawiciele władz samorządowych inni niż pracownicy urzędu miasta/gminy, których 7 (6,4%) uczestniczyło w badaniu. Pracownicy organizacji pozarządowych/aktywiści tworzyli grupę 12 (10,9%) respondentów, w tym 1 przedstawiciel organizacji religijnej. Kwestionariusz ankietowy wypełniło 4 (3,6%) pracowników domu kultury, 3 (2,7%) bibliotek, 3 (2,7%) placówki opiekuńczo – wychowawczej, 2 (1,8%) muzeów i 2 (1,8%) ośrodka pomocy społecznej. Pozostali respondenci reprezentowali inne instytucje tj. Młodzieżowa Rada Miasta, placówka zdrowia, inna instytucja kultury, placówka wsparcia dziennego, miejski ośrodek sportu i rekreacji.

Pierwsze pytanie merytoryczne w kwestionariuszu dotyczyło postaw młodych ludzi wobec spraw związanych z ich wpływem na najbliższe otoczenia jak szkoła, sąsiedztwo, dzielnica, gmina, środowisko lokalne, z którymi stykają się reprezentanci instytucji we współpracy z nimi. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 3²⁸.

Tabela 3. Doświadczenia respondentów we współpracy z młodzieżą

Lp.	Stwierdzenie	Bardzo rzadko	Rzadko	Trudno powiedzieć	Często	Bardzo często	Σ (%) częstości odpowiedzi
1.	Młodzi ludzie chcą mieć wpływ na sprawy ich dotyczące	0 (0)	10 (8,5)	15 (12,7)	47 (39,8)	46 (39)	118 (100)
2.	Młodzi ludzie chętnie angażują się we współpracę na rzecz najbliższego otoczenia tj. szkoła, sąsiedztwo, dzielnica, gmina, środowisko lokalne	4 (3,4)	27 (22,9)	36 (30,5)	40 (33,9)	11 (9,3)	118 (100)
3..	Młodzi ludzie oczekują od dorosłych pomocy w rozwiązywaniu ich problemów	1 (0,9)/ (0,8)	15 (13,2)/ (12,7)	24 (21)/ (20,3)	49 (43)/ (41,5)	25 (21,9)/ (21,2)	114 (100)/ 118 (100)
4.	Angażują się tylko osoby, które chcą osiągnąć korzyści związane z karierą	12 (10,3)/ (10,2)	19 (16,3)/ (16,1)	46 (39,3) / (39)	30 (25,6) / (25,4)	10 (8,5)/ (8,5)	117 (100)/ 118 (100)
5.	Brakuje wzajemnego zrozumienia między młodymi ludźmi a dorosłymi	11 (9,3)	22 (18,6)	37 (31,6)	34 (28,8)	14 (11,9)	118 (100)
	Suma	28	93	158	200	106	

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Balte Youth Core Group Network.

Chęć młodzieży by mieć wpływ na sprawy ich dotyczące często i bardzo często zauważyła większość badanych, odpowiednio 39,8% i 39%. Odpowiedź bardzo często zaznaczyła większość respondentów w Gdyni (20 osób, tj. 16,5%), Nowym Mieście

²⁸ Treść pytania w kwestionariuszu: Jak często spotyka się Pani/Pan z następującymi postawami we współpracy z młodymi ludźmi w sprawach związanych z wpływem na ich najbliższe otoczenie tj. szkoła, sąsiedztwo, dzielnica, gmina, środowisko lokalne?

Lubawskim (9 osób, tj. 7,6%) i Dzierzgoniu (5 osób, tj. 4,2%). Odpowiedź często wybrało więcej badanych w Elblągu (10 osób, tj. 8,5%) w Iławie (6 osób, tj. 5%). W Dzierzgoniu odpowiedzi rozłożyły się identycznie dla obu opcji (po 5 osób, tj. po tj. 4,2%). Najwięcej respondentów 33,9% uważa, że młodzi ludzie często chętnie angażują się we współpracę na rzecz najbliższego otoczenia, ale także często - według większości badanych (43%) - oczekują od dorosłych pomocy w rozwiązywaniu ich problemów. Większość ankietowanych (39,3%) nie potrafiła jednoznacznie określić czy angażują się tylko osoby, które chcą osiągnąć korzyści związane z karierą. Problematyczna była także dla większości respondentów (31,6%) ocena częstotliwości występowania braku wzajemnego zrozumienia między młodymi ludźmi a dorosłymi we współpracy. Jednak więcej respondentów spotykało się z takim problemem często i bardzo często niż liczba tych, którzy doświadczali braku zaufania z obu stron rzadko i bardzo rzadko. Jednoczynnikowa analiza wariancji ujawniła istotne różnice pomiędzy odpowiedziami na poszczególne pozycje testowe wynoszące 16%²⁹. Najczęściej badani spotykali się z chęcią młodych ludzi by mieć wpływ na sprawy ich dotyczące, a najrzadziej spotykali się z zaangażowaniem osób związanym z chęcią osiągnięcia z tego tytułu korzyści związane z karierą.

Kolejną kwestią była ocena poziomu zaangażowania młodzieży w proces partycypacji obywatelskiej w badanych gminach. Dowiodła ona niezadowolających rezultatów w tym zakresie. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 4³⁰.

Tabela 4. Ocena poziomu zaangażowania młodzieży w proces partycypacji obywatelskiej w badanych gminach

Lp.		Bardzo duży	Duży	Średni	Mały	Bardzo mały	Σ (%) odp./ resp.
	Częstość odpowiedzi (%) w 5 gminach						
		3 (2,6)	19 (16,7)	59 (51,8)	26 (22,8)	7 (6,1)	114 (100)
	Częstość odpowiedzi (%) w każdej gminie						
1.	Dzierzgoń	1 (10)/(0,9)	2 (20)/(1,8)	6 (60)/(5,3)	1 (10)/(0,9)	0 (0)/(0)	10 (100)/ 114 (100)
2.	Elbląg	1 (3,3)/(0,9)	6 (20)/(5,3)	13 (43,3)/(11,4)	9 (30)/(7,9)	1 (3,3)/(0,9)	30 (100))/ 114 (100)
3.	Gdynia	1 (2,2)/(0,9)	3 (6,7)/(2,6)	25 (55,6)/(21,9)	11 (24,4)/(9,6)	5 (11,1)/(4,4)	45 (100))/ 114 (100)
4.	Iława	0 (0)/(0)	2 (20)/(1,8)	6 (60)/(5,3)	2 (20)/(1,8)	0 (0)/(0)	10 (100))/ 114 (100)
5.	Nowe Miasto Lubawskie	0 (0)/(0)	6 (31,6)/(5,3)	9 (47,4)/(7,9)	3 (15,8)/(2,6)	1 (5,3)/(0,9)	19 (100))/ 114 (100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Baltc Youth Core Group Network.

Zagregowane wyniki uzyskane od 114 respondentów wykazały, że to zaangażowanie według 51,8% z nich było przede wszystkim na średnim poziomie. W opinii 22,8% badanych

²⁹ $F(4, 452)=21,60; p<0,001, \eta=0,16$.

³⁰ Treść pytania w kwestionariuszu: Proszę ocenić poziom zaangażowania młodzieży w proces partycypacji obywatelskiej w Pani/Pana gminie.

było ono na małym poziomie, a według 16,7% ankietowanych na dużym poziomie. Bardzo niski poziom zaangażowania wskazało 6,1% osób, a bardzo duży 2,6% respondentów. Mimo, że dominującą odpowiedzią we wszystkich gminach był średni poziom partycypacji obywatelskiej młodych ludzi, to natężenie pozostałych opinii rozkładało się w sposób nieco zróżnicowany. W Elblągu i Gdyni więcej respondentów uważało, że ten udział był mały i bardzo mały, niż w Dzierzgoniu i Nowym Mieście Lubawskim. W Iławie częstość odpowiedzi stwierdzających dużą i małą partycypację obywatelską młodzieży była taka sama.

W zakresie oceny stopnia wpływu młodzieży na podejmowane w gminie decyzje w poszczególnych sprawach zagregowane wyniki we wszystkich gminach dowiodły, że w większości badanych przypadków (tj. 6 z 11) ten wpływ był bardzo mały. Największa częstość odpowiedzi dotycząca bardzo małego wpływu odnosiła się do kwestii takich jak: inicjatywy kulturalne i inne zagadnienia związane z kulturą, transport publiczny, zagospodarowanie przestrzenne, pomoc społeczna, przygotowanie i realizacja międzynarodowych projektów. Kolejne, najczęściej wybierane natężenie zmiennej to średni poziom wpływu młodych ludzi na decyzje w gminie w 5 z 11 sfer życia dotyczył kwestii edukacji³¹, udziału w tworzeniu dokumentów strategicznych, podział środków z budżetu gminy oraz wyboru przedstawicieli młodzieży we władzach lokalnych. Najczęściej mały wpływ młodzież miała na decyzje podejmowane w gminie w zakresie wyboru swoich przedstawicieli we władzach lokalnych oraz transportu publicznego. Relatywnie najmniejszy – czyli bardzo mały i mały - wpływ młodzież miała na decyzje podejmowane w gminie w odniesieniu do kolejno następujących zagadnień: transport publiczny (69,5%), pomoc społeczna (67,5%), oferta kulturalna, zajęcia sportowe (66,9%), zagospodarowanie przestrzenne (55,9%), tworzenie dokumentów strategicznych (52,5%), podział środków z budżetu gminy (50,6%), przygotowanie i realizacja międzynarodowych projektów (47,4%), wybór swoich przedstawicieli we władzach lokalnych (44,91%). Jedynym obszarem, na który młodzież miała relatywnie największy wpływ (duży i bardzo duży) to wybór swoich przedstawicieli w szkole/na uniwersytecie – częstotliwość odpowiedzi wyniosła łącznie 62,4%. Dominującą częstością zmiennej był duży wpływ młodzieży na ten wybór (ok. 38,5%). W opinii blisko 25% respondentów młodzież miała średni wpływ, a niemal 24% stwierdziło, że był on bardzo duży. Wynik ten z jednej strony świadczy o znaczącej partycypacji młodzieży w procesach podejmowania decyzji w szkole/uniwersytecie, gdyż jest to dla niej najbliższe zinstytucjonalizowane środowisko, na które może ona wpływać ucząc

³¹ Rozkład odpowiedzi oceniający wpływ młodzieży na decyzje w sferze edukacji wskazał, że łącznie małe i bardzo małe oraz duże i bardzo duże natężenie zmiennej wyniosło po 29,05% odpowiedzi.

się demokratycznych form partycypacji obywatelskiej. Z drugiej jednak strony niepokojący jest fakt, że tylko w tych instytucjach i w odniesieniu do wyboru swoich przedstawicieli młodzi ludzie mają znaczący wpływ. W świetle jednoczynnikowej analizy wariancji występują istotne różnice między odpowiedziami wynoszące łącznie 37%³². Analiza wykazała, że w opinii reprezentantów instytucji młodzież miała największy wpływ na wybór swoich przedstawicieli w szkole i na uniwersytecie, a najmniejszy wpływ na zagospodarowanie przestrzenne w gminie. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 5³³.

Za najsilniej oddziałującą barierę partycypacji obywatelskiej młodzieży większość respondentów uznała brak zainteresowania polityków by angażować młodzież w sprawy publiczne oraz brak jasnej i zrozumiałej informacji o możliwościach angażowania się młodzieży w sprawy lokalne. Silnie ograniczający wpływ większość respondentów przyznała kolejno czynnikom: niedocenywanie wiedzy i doświadczenia młodzieży przez osoby podejmujące decyzje; brak poczucia, że zaangażowanie młodzieży coś zmieni; brak osób dorosłych potrafiących współpracować z młodzieżą, komunikować się z nią i motywować ją do angażowania się w sprawy publiczne; niedopuszczanie młodzieży do współdecydowania o sprawach publicznych; brak jasnej i zrozumiałej informacji o możliwościach angażowania się młodzieży w sprawy lokalne; nieuwzględnianie opinii młodzieży w podejmowaniu decyzji przez dorosłych oraz brak zainteresowania lokalnym życiem ze strony młodych ludzi. Za średnio negatywny wpływ większość ankietowanych uznała w przypadku brak wiedzy i umiejętności ze strony młodych ludzi oraz brak formalnej możliwości udziału w podejmowaniu decyzji o sprawach publicznych przez młodzież. Z kolei słabą barierą, zdaniem większości respondentów, okazały się zakazy ze strony opiekunów, by młodzież angażowała się w sprawy lokalne. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 6³⁴.

³² $F(10, 1110)=64,69; p<0,001, \eta=0,37$.

³³ Treść pytania w kwestionariuszu: Proszę ocenić stopień, w jakim młodzież w Pani/Pana gminie ma wpływ na podejmowane decyzje w poszczególnych sprawach.

³⁴ Treść pytania w kwestionariuszu: Co Pani/Pana zdaniem ogranicza zaangażowanie się młodych ludzi w sprawy ich najbliższego otoczenia.

Tabela 5. Stopień wpływu młodzieży na podejmowane w gminie decyzje w poszczególnych sprawach

Lp.	Stwierdzenie	Bardzo duży	Duży	Średni	Mały	Bardzo mały	Σ (%) odp./ respondentów
1.	Wybór swoich przedstawicieli we władzach lokalnych	8 (6,8)	22 (18,6)	35 (29,7)	35 (29,7)	18 (15,3)	118 (100)
2.	Wybór swoich przedstawicieli w szkole/ na uniwersytecie	28 (23,9)/(23,7)	45 (38,5)/(38,1)	29 (24,8)/(24,6)	12 (10,3)/(10,2)	3 (2,6)/(2,5)	117 (100)/ 118 (100)
3.	Tworzenie dokumentów strategicznych	2 (1,7)	15 (12,7)	39 (33)	36 (30,5)	26 (22)	118 (100)
4.	Kwestie edukacyjne w gminie	4 (3,4)/(3,4)	30 (25,6)/(25,4)	49 (41,9)/(41,5)	24 (20,5)/(20,4)	10 (8,5)/(8,5)	117 (100) / 118 (100)
5.	Inicjatywy kulturalne w gminie	4 (3,38)	8 (6,8)	28 (23,7)	31 (26,3)	46 (39)	118 (100)
6.	Transport publiczny w gminie	0 (0)	7 (5,9)	29 (24,6)	41 (34,7)	41 (34,7)	118 (100)
7.	Zagospodarowanie przestrzenne w gminie	3 (2,5)	15 (12,7)	34 (28,8)	31 (26,3)	35 (29,7)	118 (100)
8.	Pomoc społeczna w gminie	3 (2,6)/(2,5)	8 (6,8)/(6,8)	27 (23)/(22,9)	32 (27,4)/(27,1)	47 (40,2)/(39,8)	117 (100) / 118 (100)
9.	Podział środków z budżetu gminy	3 (2,6)/(2,5)	19 (16,4)/(16,1)	35 (30,2)/(29,7)	31 (26,7)/(26,3)	28 (24,1)/(23,7)	116 (100) / 118 (100)
10.	Przygotowanie i realizacja międzynarod. projektów	1 (5,3)/(0,8)	2 (10,5)/(1,7)	7 (36,8)/(5,9)	1 (5,3)/(0,8)	8 (42,1)/(6,8)	19 (100) / 118 (100)
11.	Inne, jakie:						
	- zajęcia sportowe	-	-	1 (0,8)	1 (0,8)	-	118 (100)
	- sprawy kultury	-	-	1 (0,8)	-	1 (0,8)	118 (100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Balte Youth Core Group Network.

Tabela 6. Bariery partycypacji obywatelskiej młodzieży

Lp.	Bariery	Bardzo słaby wpływ	Słaby wpływ	Średni wpływ	Silny wpływ	Bardzo silny wpływ	Σ (%) odp./respondentów
1.	Brak zainteresowania lokalnym życiem ze strony młodych ludzi	4 (3,4)/(3,4)	22 (18,8)/(18,7)	35 (29,9)/(29,7)	36 (30,8)/(30,5)	20 (17)/(16,9)	117 (100)/ 118 (100)
2.	Brak poczucia, że ich zaangażowanie coś zmieni	1 (0,9)/(0,8)	12 (10,3)/(10,2)	27 (23)/(22,9)	42 (35,9)/35,6)	35 (29,9)/(29,7)	117 (100)/ 118 (100)
3.	Brak wiedzy i umiejętności ze strony młodych ludzi	5 (4,3)/(4,2)	23 (19,7)/(19,5)	45 (38,5)/(38,1)	36 (30,8)/30,5)	8 (6,8)/(6,8)	117 (100)/ 118 (100)
4.	Zakaz ze strony opiekunów, by młodzież angażowała się w sprawy lokalne	26 (22,2)/(22)	41 (35)/(34,8)	22 (18,8)/(18,7)	18 (15,4)/(15,3)	10 (8,5)/(8,5)	117 100/ 118 (100)
5.	Brak formalnej możliwości udziału w podejmowaniu decyzji o sprawach publicznych przez młodzież (np. niepełnoletniość)	5 (4,3)/(4,2)	16 (13,7)/(13,6)	37 (31,6)/(31,4)	28 (23,9)/(23,7)	31 (26,5)/(26,3)	117 (100)/ 118 (100)
6.	Niedopuszczanie młodzieży do współdecydowania o sprawach publicznych	6 (5,1)/(5)	11 (9,4)/(9,3)	31 (26,5)/(26,3)	39 (33,3)/(33)	30 (25,6)/(25,4)	117 (100)/ 118 (100)
7.	Nieuwzględnianie opinii młodzieży w podejmowaniu decyzji przez dorosłych	3 (2,6)/(2,5)	11 (9,5)/(9,3)	24 (20,7)/(20,3)	37 (31,9)/(31,4)	41 (35,3)/(34,8)	116 (100)/ 118 (100)
8.	Niedocenywanie wiedzy i doświadczenia młodzieży przez osoby podejmujące decyzje	1 (0,9)/(0,8)	11 (9,5)/(9,3)	23 (19,8)/(19,5)	47 (40,5)/(39,8)	34 (28,8)/(28,8)	116 (100)/ 118 (100)
9.	Brak osób dorosłych potrafiących współpracować z młodzieżą, komunikować się z nią i motywować ją do angażowania się w sprawy publiczne	1 (0,9)/(0,8)	16 (13,8)/(13,5)	28 (24,1)/(23,7)	42 (36,2)/(35,6)	29 (25)/(24,6)	116 (100)/ 118 (100)
10.	Brak zainteresowani polityków by angażować młodzież w sprawy publiczne	3 (2,7)/(2,5)	8 (6,8)/(6,8)	20 (17)/(16,9)	39 (33,3)/(33)	47 (40,2)/(39,8)	117 (100)/ 118 (100)
11.	Brak jasnej i zrozumiałej informacji o możliwościach angażowania się młodzieży w sprawy lokalne	2 (1,7)/(1,7)	8 (7)/(6,8)	29 (25,2)/(24,6)	38 (33)/(32,2)	38 (33)/ (32,2)	115 (100)/ 118 (100)
12.	Inne, jakie:						118 (100)
	- brak odpowiedniej reklamy działań, w których młodzież coś może zdziałać - 1 (0,8)						118 (100)
	- brak czasu - 1 (0,8)						118 (100)
	- wychowanie w duchu i poczucie wpływu na decyzje, politykierstwo - polityka niskich lotów - 1 (0,8)						118 (100)

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Balte Youth Core Group Network.

W celu weryfikacji różnic między odpowiedziami na poszczególne pozycje testowe zaprezentowane w tabeli 6 przeprowadzono jednoczynnikową analizę wariancji. Wykazała ona istotne różnice między odpowiedziami wynoszące łącznie 43%³⁵. Oznacza to, że w opinii badanych zaangażowanie młodych ludzi w sprawy ich najbliższego otoczenia najsilniej ogranicza brak zainteresowania ze strony polityków by angażować ich w sprawy publiczne, a najmniejszy wpływ mają zakazy opiekunów/rodziców młodzieży.

W związku ze zidentyfikowanymi wybranymi barierami partycypacji obywatelskiej młodzieży zapytano reprezentantów instytucji o ich opinie dotyczące potrzeb w gminie, których zaspokojenie przyczyniłoby się do wzrostu udziału młodych ludzi w życiu publicznym. Kwestia ta bezpośrednio korespondowała z celem projektu ukierunkowanym na zwiększenie zdolności otoczenia instytucjonalnego młodzieży w procesie stymulowania jej partycypacji obywatelskiej. W zakresie największych potrzeb w badanych instytucjach dominowały odpowiedzi dotyczące kolejno: znalezienia dobrego lidera, który będzie w stanie skutecznie motywować i angażować młodzież; większej otwartości osób decyzyjnych na włączanie młodzieży w decydowanie o sprawach publicznych; zwiększenia kompetencji osób odpowiedzialnych za współpracę z młodzieżą oraz możliwości wymiany doświadczeń z innymi instytucjami i organizacjami pracującymi z młodzieżą. Za raczej potrzebne instrumenty większość uznała kolejno: zwiększenie środków finansowych na działania włączające młodzież w decydowanie o sprawach publicznych; zwiększenie kompetencji osób odpowiedzialnych za współpracę z młodzieżą oraz formalną współpracę z instytucjami realizującymi politykę młodzieżową, w tym m.in. w regionie Morza Bałtyckiego. Jednoczynnikowa analiza wariancji pozwalająca na weryfikację różnic między odpowiedziami na poszczególne pozycje testowe wykazała występowanie istotnych różnic wynoszących łącznie 66%³⁶. W opinii badanych w celu zwiększenia partycypacji obywatelskiej młodzieży najbardziej potrzebne byłoby znalezienie dobrego lidera, który będzie efektywnie motywować i angażować młodzież, a najmniej potrzebne byłoby zwiększenie środków finansowych i inne. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 7³⁷.

³⁵ $F(11, 1221)=83,59;p<0,001, \eta=0,43$.

³⁶ $F(6, 690)=219,16;p<0,001, \eta=0,66$.

³⁷ Treść pytania w kwestionariuszu: Co byłoby potrzebne by zwiększyć partycypację obywatelską młodzieży w Pani/Pana gminie.

Tabela 7. Instrumenty determinujące zwiększenie partycypacji obywatelskiej młodzieży

Lp.	Stwierdzenie	Zupełnie niepotrzebne	Raczej niepotrzebne	Ani potrzebne ani niepotrzebne	Raczej potrzebne	Bardzo potrzebne	Σ (%) odp./ respond.
1.	Zwiększenie środków finansowych na działania włączające młodzież w decydowanie o sprawach publicznych	4 (3,38)	8 (6,77)	17 (14,4)	56 (47,5)	33 (28)	118 (100)
2.	Zwiększenie kompetencji osób odpowiedzialnych za współpracę z młodzieżą	3 (2,5)	6 (5)	19 (16,1)	45 (38,1)	45 (38,1)	118 (100)
3.	Możliwość wymiany doświadczeń z innymi instytucjami i organizacjami pracującymi z młodzieżą	1 (0,9)/(0,8)	2 (1,7)/(1,7)	25 (21,6)/(21,2)	43 (37)/(36,4)	45 (38,8)/(38,1)	116 (100)/ 118 (100)
4.	Większa otwartość osób decyzyjnych na włączanie młodzieży w decydowanie o sprawach publicznych	1 (0,9)/(0,8)	3 (2,6)/(2,5)	20 (17,2)/(16,9)	39 (33,6)/(33)	53 (45,7)/(44,9)	116 100/ 118 (100)
5.	Formalna współpraca z instytucjami realizującymi politykę młodzieżową, w tym m.in. w regionie Morza Bałtyckiego	3 (2,6)/(2,5)	5 (4,3)/(4,2)	26 (22,2)/(22)	42 (35,9)/(35,6)	41 (35)/(34,8)	117 100/ 118 (100)
6.	Znalezienie dobrego lidera, który będzie w stanie skutecznie motywować i angażować młodzież	3 (2,6)/(2,5)	3 (2,6)/(2,5)	8 (6,8)/(6,8)	34 (29)/(28,8)	69 (60)/(58,5)	117 100/ 118 (100)
7.	Inne, jakie: budowa basenu - 2 (1,7)						118 (100)
	praca w kwestii partycypacji już w latach wczesnoszkolnych - 1 (0,8)						118 (100)
	docenienie przez władze gmin, osób dorosłych, które współpracują z młodzieżą, potrafią i chcą to robić – 1 (0,8)						118 (100)
	nie przeszkadzać, zachęcać, promować – 1 (0,8)						118 (100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Balte Youth Core Group Network.

Kolejnym istotnym problemem była ocena skuteczności różnych form zwiększenia partycypacji obywatelskiej młodzieży. Ujawniła ona, że w opinii większości badanych najlepsze efekty przynosi promowanie partycypacji obywatelskiej wśród młodzieży z wykorzystaniem Internetu oraz przez liderów młodzieżowych w ich własnym środowisku. Za skuteczne działania większość respondentów uznała kolejno: spotkania młodzieży z przedstawicielami organizacji pozarządowych; możliwość opiniowania projektów decyzji władz lokalnych; tworzenie rad młodzieżowych w gminach; rozwój współpracy młodzieży w sieciach na poziomie lokalnym; informowanie w mediach o możliwościach partycypacji obywatelskiej młodzieży; możliwość opiniowania projektów decyzji władz szkoły; stworzenie listy obszarów, w których młodzież może współdecydować; możliwość udziału młodzieży w decydowaniu o podziale środków w budżecie gminy; organizacja wysłuchań publicznych dla młodzieży; organizacja "okrągłych stołów" przez np. instytucje publiczne jako formy dialogu między urzędnikami, politykami a młodzieżą; rozwój współpracy młodzieży w sieciach na poziomie transgranicznym (międzynarodowym) oraz spotkania polityków z młodzieżą. Jednoczynnikowa analiza wariancji wykazała istotne różnice między odpowiedziami wynoszące łącznie 16%³⁸. Wynika z nich, że najskuteczniejszą formą działania na rzecz zwiększania zaangażowania młodzieży w sprawy własnego otoczenia jest promowanie partycypacji obywatelskiej z wykorzystaniem Internetu, a relatywnie najmniej skuteczną formą są spotkania polityków z młodzieżą. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 8³⁹.

---

³⁸ $F(15, 1590)=19,86;p<0,001, \eta=0,16$.

³⁹ Treść pytania w kwestionariuszu: Jak ocenia Pani/Pana skuteczność poniższych form działania na rzecz zwiększania zaangażowania młodych ludzi w sprawy własnego otoczenia tj. szkoła, sąsiedztwo, dzielnica, gmina, środowisko lokalne.

Tabela 8. Skuteczność różnych form zwiększania partycypacji obywatelskiej młodzieży

Lp.	Stwierdzenie	Bardzo mało skuteczne	Mało skuteczne	Średnio skuteczne	Skuteczne	Bardzo skuteczne	Σ (%) odp./ respond.
1.	Spotkania polityków z młodzieżą	17 (14,7)/(14,4)	29 (25)/(24,6)	27 (23,3)/(22,9)	30 (25,9)/(25,4)	13 (11,2)/(11)	116 (100)/ 118 (100)
2.	Spotkania urzędników z młodzieżą w szkołach/ uniwersytetach	10 (8,5)/(8,5)	24 (20,5)/(20,3)	38 (32,5)/(32,2)	30 (25,6)/(25,4)	15 (12,8)/(12,7)	117 (100)/ 118 (100)
3.	Spotkania urzędników z młodzieżą w instytucjach publicznych, poza szkołą	11 (9,6)/(9,3)	24 (20,9)/(20,3)	41 (35,7)/(34,8)	21 (18,3)/(17,8)	18 (15,7)/(15,3)	115 (100)/ 118 (100)
4.	Spotkania młodzieży z przedstawicielami organizacji pozarządowych	4 (3,4)/(3,4)	16 (13,7)/(13,5)	21 (17,9)/(17,8)	49 (41,9)/(41,5)	27 (23)/(22,9)	117 (100)/ 118 (100)
5.	Możliwość opiniowania projektów decyzji władz szkoły	3 (2,6)/(2,5)	9 (7,7)/(7,6)	31 (26,5)/(26,3)	44 (37,6)/(37,3)	30 (25,6)/(25,4)	117 (100)/ 118 (100)
6.	Możliwość opiniowania projektów decyzji władz lokalnych	4 (3,4)/(3,4)	12 (10,3)/(10,2)	30 (25,9)/(25,4)	48 (41,4)/(40,7)	22 (19)/(18,6)	116 (100)/ 118 (100)
7.	Stworzenie listy obszarów, w których młodzież może współdecydować	2 (1,7)/(1,7)	9 (7,8)/(7,6)	24 (20,7)/(20,3)	43 (37,4)/(36,4)	37 (32,2)/(31,4)	115 (100)/ 118 (100)
8.	Możliwość udziału młodzieży w decydowaniu o podziale środków w budżecie gminy	7 (6)/(5,9)	10 (8,6)/(8,5)	33 (28,4)/(28)	42 (36,2)/(35,6)	24 (20,7)/(20,3)	116 (100)/ 118 (100)
9.	Organizacja wysłuchań publicznych dla młodzieży	7 (6)/(5,9)	11 (9,4)/(9,3)	39 (33,3)/(33)	41 (35)/(34,8)	19 (16,2)/(16,1)	117 (100)/ 118 (100)
10.	Tworzenie rad młodzieżowych w gminach	4 (3,4)/(3,4)	6 (5,1)/(5)	25 (21,4)/(21,2)	45 (38,5)/(38,1)	37 (31,6)/(31,4)	117 (100)/ 118 (100)
11.	Organizacja "okrągłych stołów" przez np. instytucje publiczne jako formy dialogu między urzędnikami, politykami a młodzieżą	9 (7,7)/(7,6)	12 (10,3)/(10,2)	29 (24,8)/(24,6)	41 (35)/(34,8)	26 (22,2)/(22)	117 (100)/ 118 (100)
12.	Informowanie w mediach o możliwościach partycypacji obywatelskiej młodzieży	5 (4,3)/(4,2)	7 (6)/(5,9)	25 (21,4)/(21,2)	45 (38,5)/(38,1)	35 (29,9)/(29,7)	117 (100)/ 118 (100)
13.	Promowanie partycypacji obywatelskiej wśród młodzieży z wykorzystaniem Internetu	1 (0,9)/(0,8)	7 (6)/(5,9)	24 (20,7)/(20,3)	33 (28,4)/(28)	51 (44)/(43,2)	116 (100)/ 118 (100)
14.	Promowanie partycypacji obywatelskiej przez liderów młodzieżowych w ich własnym środowisku	2 (1,7)/(1,7)	4 (3,4)/(3,4)	33 (28,4)/(28)	36 (31)/(30,5)	41 (35,3)/(34,8)	116 (100)/ 118 (100)
15.	Rozwój współpracy młodzieży w sieciach na poziomie lokalnym	1 (0,9)/(0,8)	8 (6,8)/(6,8)	28 (23,9)/(23,7)	45 (38,5)/(38,1)	35 (29,9)/(29,7)	117 (100)/ 118 (100)
16.	Rozwój współpracy młodzieży w sieciach na poziomie transgranicznym (międzynarodowym)	4 (3,5)/(3,4)	5 (4,3)/(4,2)	35 (30,4)/(29,7)	38 (33)/(32,2)	33 (28,7)/(27,7)	115 (100)/ 118 (100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Baltc Youth Core Group Network.

W kontekście zwiększenia zdolności instytucji do włączania młodych ludzi w życie publiczne w gminie w badaniu uwzględniono także potrzebne kompetencje osób współpracujących z młodzieżą. Na pytanie o dodatkową wiedzę lub umiejętności, które ułatwiłyby współpracę z młodzieżą w obszarze jej zaangażowania w sprawy publiczne odpowiedziało 105 osób (ok. 89%). Dowodzi to istniejącej potrzeby podejmowania działań mających na celu podnoszenie kompetencji pracowników otoczenia instytucjonalnego młodzieży by efektywniej ją angażować w sprawy publiczne. Rozkład zmiennej prezentuje tabela 9.

Tabela 9. Dodatkowa wiedza lub umiejętności reprezentantów instytucji ułatwiający współpracę z młodzieżą w obszarze jej zaangażowania w sprawy publiczne

Obszar wiedzy/umiejętności	Pedagogika	Psychologia	Socjologia	Inna				Σ (%) respond.
				Politologia	Ekonomia	Prawo	Sport	
Częstość odpowiedzi (%) w 5 gminach								
	38 (36,19)	59 (56,19)	63 (60)	3 (2,85)	2 (1,9)	1 (0,95)	2 (1,9)	105 (100)

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych projektu South Baltic Youth Core Group Network.

Najczęściej większość respondentów (60%) wskazywała na potrzebę poszerzenia wiedzy socjologicznej. Na drugiej lokacie badani umiejscowiło wiedzę psychologiczną (ok. 56,2%), a na trzecim pedagogiczną (36,2% odpowiedzi). Potrzeba zdobycia dodatkowych kompetencji z zakresu socjologii i psychologii najczęściej była zgłaszana przez respondentów z Gdyni (po 21 osób, tj. po 20%), Elbląga (16 i 18 osób, tj. 14,5% i 16,3%), Iławy (po 5 osób, tj. po 4,5%) i Nowego Miasta Lubawskiego (16 i 13 osób, tj. 14,5% i 11,8%). W Dzierzgoniu zapotrzebowanie na dodatkowe kompetencje z zakresu socjologii i psychologii zadeklarowało odpowiednio 3 i 4 osoby (2,7% i 3,6%), a najwięcej z nich wskazało na niedostatek wiedzy pedagogicznej (6 osób, tj. 5,5%). Potrzebę zwiększenia wiedzy i umiejętności z zakresu pedagogiki zadeklarowało także po 13 (11,8%) respondentów z Gdyni i Nowego Miasta Lubawskiego, 6 z Elbląga (5,5%) oraz żaden z Iławy. W kategorii inne potrzebne kompetencje 3 osoby (2,7%) z Gdyni wskazały zagadnienia politologiczne⁴⁰ i 2 osoby (1,8%) problemy ekonomiczne⁴¹. Zainteresowaniem podniesieniem kompetencji w zakresie sportu i trenerstwa zadeklarowały 2 osoby (1,8%) z Nowego Miasta Lubawskiego i 1 osoba (0,9%) z Elbląga. Wiedzę prawną chciałyby uzupełnić dodatkowo 1 osoba (0,9%) z Dzierzgonia. Z Gdyni 1 osoba (0,9%) udzieliła odpowiedzi, że „nie potrzebuje czegoś takiego” i 1 osoba (0,9%) wpisała w kwestionariuszu, że potrzebne są „nie tyle wiedza co czas w pracy na takiego rodzaju działania, za który otrzymam dodatkowe wynagrodzenie”. Bez rozwoju

⁴⁰ Odpowiedzi respondentów: „politologia”; „z zakresu polityki i działania gminy, co nam wolno, w czym możemy decydować”; „dotycząca struktur politycznych”.

⁴¹ Odpowiedzi respondentów: „ekonomia, biznes”; „wykłady na temat przedsiębiorstwa”.

kompetencji pracowników instytucji we wskazanych obszarach ułatwiających wzbudzenie zainteresowania młodych ludzi mechanizmami funkcjonowania społeczeństwa, pełniejszego włączania ich w procesy decyzyjne trudno oczekiwać znaczących efektów w zakresie zwiększenia partycypacji obywatelskiej młodzieży.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania ankietowe w pięciu polskich gminach uczestniczących w projekcie SB YCGN ukazały, że polityka wobec młodzieży w Polsce jest elementem różnych polityk sektorowych. Jej ramy zostały uregulowane wieloma aktami prawnymi dotyczącymi różnych sfer życia, których źródłem jest Konstytucja RP. Istotnym instrumentem wpływu młodzieży na decyzje podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego są Młodzieżowe Rady Gmin, które nie tylko zapewniają młodym ludziom prowadzenie dialogu z władzami i możliwość opiniowania decyzji w sprawach związanych z młodzieżą na poziomie lokalnym, ale także stymulują zainteresowanie różnymi problemami społeczności lokalnej i działaniami władz, zwiększają wiedzę o funkcjonowaniu administracji publicznej i umiejętności aktywnego udziału w sprawowaniu władzy, choć w ograniczonym zakresie. Ponadto młodzi ludzie mają możliwość wpływania na rozwiązywanie problemów społecznych, włącznie z udziałem w tworzeniu prawa w Polsce, poprzez udział w organizacjach pozarządowych, w tym młodzieżowych.

Pomimo stworzonych przez ustawodawcę możliwości partycypacji obywatelskiej młodzieży w Polsce, nie jest ona na zadowalającym poziomie. Wyniki badań ilościowych zrealizowane w ramach projektu SB YCGN ujawniły lukę pomiędzy aktualnym i pożądanym poziomem partycypacji obywatelskiej młodzieży na poziomie lokalnym. Wynika to z różnych barier i niezaspokojonych potrzeb reprezentantów instytucji publicznych i organizacji pozarządowych. Zdiagnozowany poziom zaangażowania młodzieży w proces partycypacji obywatelskiej, według większości respondentów, był średni. Jednakże drugą najczęstszą oceną był mały poziom udziału młodzieży w życiu publicznym. W Elblągu i Gdyni więcej respondentów uważało, że poziom partycypacji obywatelskiej młodzieży był mały i bardzo mały, niż w Dzierżoniu i Nowym Mieście Lubawskim. W Iławie częstość odpowiedzi stwierdzających dużą i małą partycypację obywatelską młodzieży była taka sama.

Ograniczony zakres partycypacji obywatelskiej młodych osób bezpośrednio przedkłada się na ich udział w procesach decyzyjnych w badanych instytucjach publicznych i organizacji pozarządowych. Badania w tym obszarze dowiodły, że wpływ młodzieży na podejmowane decyzje jest generalnie niewielki – w większości przypadków bardzo mały. Relatywnie najmniejszy wpływ młodzież miała na decyzje podejmowane na poziomie gminy

w odniesieniu do kolejno następujących zagadnień: transport publiczny, pomoc społeczna, oferta kulturalna, zajęcia sportowe, zagospodarowanie przestrzenne, tworzenie dokumentów strategicznych, podział środków z budżetu gminy, przygotowanie i realizacja międzynarodowych projektów oraz wybór swoich przedstawicieli we władzach lokalnych. Jedyną kwestią, na którą młodzież miała relatywnie największy wpływ to wybór swoich przedstawicieli w szkole czy na uniwersytecie. Wynik ten z jednej strony świadczy o tworzeniu przez szkoły/universytety możliwości młodym ludziom udziału w procesach decyzyjnych i kształtowaniu postaw obywatelskich. Z drugiej jednak strony niepokojący jest fakt, że tylko w tych instytucjach i tylko w odniesieniu do wyboru swoich przedstawicieli młodzi ludzie mogą mieć znaczący wpływ.

Relatywnie niewielki poziom partycypacji obywatelskiej młodzieży, w tym w podejmowaniu decyzji, można wyjaśnić w pewnym zakresie zidentyfikowanymi barierami. Wśród nich najczęściej większość badanych wymieniała kolejno: niedocenywanie wiedzy i doświadczenia młodzieży przez osoby podejmujące decyzje, brak zainteresowania polityków by angażować młodzież w sprawy publiczne, brak wiedzy i umiejętności ze strony młodych ludzi, brak osób dorosłych potrafiących współpracować z młodzieżą, komunikować się z nią i motywować ją do angażowania się w sprawy publiczne, brak poczucia, że ich zaangażowanie coś zmieni, zakaz ze strony opiekunów, by młodzież angażowała się w sprawy lokalne, niedopuszczanie młodzieży do współdecydowania o sprawach publicznych, brak jasnej i zrozumiałej informacji o możliwościach angażowania się młodzieży w sprawy lokalne, brak zainteresowania lokalnym życiem ze strony młodych ludzi, nieuwzględnianie opinii młodzieży w podejmowaniu decyzji przez dorosłych, brak formalnej możliwości udziału w podejmowaniu decyzji o sprawach publicznych przez młodzież. Za najsilniej oddziałującą barierę partycypacji obywatelskiej młodzieży większość respondentów uznała brak zainteresowania polityków by angażować młodzież w sprawy publiczne oraz brak jasnej i zrozumiałej informacji o możliwościach angażowania się młodzieży w sprawy lokalne.

Ograniczenia te można redukować lub eliminować poprawiając możliwości przedstawicieli otoczenia instytucjonalnego do stymulowania partycypacji obywatelskiej młodzieży poprzez zaspokojenie w większym stopniu ich potrzeb w zakresie zasobów materialnych, ludzkich i organizacyjnych oraz ułatwienie wykorzystywania najefektywniejszych form działania na rzecz zwiększania zaangażowania młodych ludzi w sprawy własnego otoczenia. W obszarze największych potrzeb w badanych instytucjach dominowały następujące kolejno problemy: znalezienia dobrego lidera, który będzie w stanie skutecznie motywować i angażować młodzież; większej otwartości osób decyzyjnych na

włączanie młodzieży w decydowanie o sprawach publicznych; zwiększenia kompetencji osób odpowiedzialnych za współpracę z młodzieżą oraz możliwości wymiany doświadczeń z innymi instytucjami i organizacjami pracującymi z młodzieżą. Na drugim miejscu respondenci uplasowali kolejno: zwiększenie środków finansowych na działania włączające młodzież w decydowanie o sprawach publicznych; zwiększenie kompetencji osób odpowiedzialnych za współpracę z młodzieżą oraz formalną współpracę z instytucjami realizującymi politykę młodzieżową, w tym m.in. w regionie Morza Bałtyckiego. W kontekście kompetencji osób współpracujących z młodzieżą najczęściej większość respondentów wskazywała na potrzebę poszerzenia wiedzy i rozwoju umiejętności z zakresu socjologii, następnie psychologii oraz pedagogiki. Badani wskazali także, że dodatkowa wiedza politologiczna, ekonomiczna i prawna także ułatwiłaby współpracę z młodzieżą części badanych. Ponadto istotną kwestią jest wykorzystywanie w dialogu i współpracy z młodzieżą efektywnych form jej angażowania w sprawy publiczne. Za najbardziej skuteczne instrumenty większość badanych uznała promowanie partycypacji obywatelskiej wśród młodzieży z wykorzystaniem Internetu oraz przez liderów młodzieżowych w ich własnym środowisku. Drugą pod względem skuteczności ocenę respondenci przyznali kolejno: spotkaniom młodzieży z przedstawicielami organizacji pozarządowych; możliwości opiniowania przez młodzież projektów decyzji władz lokalnych; tworzeniu rad młodzieżowych w gminach; rozwojowi współpracy młodzieży w sieciach na poziomie lokalnym; informowaniu w mediach o możliwościach partycypacji obywatelskiej młodzieży; możliwości opiniowania przez młodzież projektów decyzji władz szkoły; stworzeniu listy obszarów, w których młodzież może współdecydować; możliwości udziału młodzieży w decydowaniu o podziale środków w budżecie gminy; organizacji wysłuchań publicznych dla młodzieży; organizacji „okrągłych stołów” przez np. instytucje publiczne jako formy dialogu między urzędnikami, politykami a młodzieżą; rozwojowi współpracy młodzieży w sieciach na poziomie transgranicznym (międzynarodowym) oraz spotkaniom polityków z młodzieżą.

Występujące pewne różnice między opiniami reprezentantów instytucji pięciu, polskich gmin wymagają doboru zróżnicowanych sposobów rozwiązywania problemów partycypacji obywatelskiej młodzieży adekwatnie do specyfiki lokalnej. Zidentyfikowane jej ograniczenia, natury obiektywnej i subiektywnej, powinny być przedmiotem pogłębionej analizy problemu i ukierunkowywać działania praktyczne na wykorzystywanie instrumentów zwiększania partycypacji młodzieży uznanych za najskuteczniejsze. Ponadto Potrzeby wskazane przez pracowników instytucji, w tym w zakresie rozwoju ich kompetencji, powinny być przedmiotem zainteresowania władz gminy, gdyż jest to jeden z kluczowych

determinantów efektywnego kształtowania partycypacyjnych postaw obywatelskich wśród młodych ludzi. Partycypację obywatelską młodzieży należy traktować jako proces wymagający stałych, kompleksowych i zintegrowanych działań przede wszystkim ze strony otoczenia instytucjonalnego, gdyż to dorośli decydenci w największym stopniu kreują rzeczywistość młodych ludzi. Jednakże należy mieć na uwadze fakt, że wymiana pokoleniowa dokona się i młodzi ludzie aktualnie o ograniczonych możliwościach wpływania na decyzje instytucji staną się w przyszłości ich reprezentantami i decydentami. Z tego względu rola instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w kształtowaniu proobywatelskich postaw wśród młodzieży jest tak ważna dla przyszłości nie tylko społeczności lokalnych, ale dla całych społeczeństw. Uzasadnia to zarówno rozwój badań naukowych w zakresie partycypacji obywatelskiej młodych ludzi jak i praktyczne działania w kierunku pokonywania barier w dialogu i współpracy z młodzieżą by efektywniej ją angażować w życie publiczne. Potwierdza także trafność diagnozy leżącej u podstaw realizacji projektu SB YCGN ukierunkowanego na wzmocnienie potencjału lokalnych podmiotów pracujących z młodzieżą wzmocnienie transgranicznej współpracy młodych ludzi w krajach partnerskich oraz poprawę zdolności i kompetencji samorządów lokalnych i ich przedstawicieli do angażowania się w dialog obywatelski z młodzieżą w regionie Morza Bałtyckiego. Na stworzenie pełniejszego obrazu problemu partycypacji obywatelskiej młodzieży w badanych gminach pozwolą pogłębione wywiady indywidualne z reprezentantami otoczenia instytucjonalnego młodych ludzi, których cennym uzupełnieniem będą także badania ilościowe i jakościowe młodzieży w wieku 14-24 lata prowadzone w ramach projektu SB YCGN.